

Kdo lahko poučuje plavanje v vzgojno-izobraževalnem sistemu?

Marjeta Kovač¹, Gregor Jurak¹, Dorica Šajber^{1,2}

¹Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport

²Plavalna zveza Slovenije

Pogosta vprašanja, ki nam jih postavljajo učitelji športne vzgoje, vzgojitelji predšolskih otrok, učitelji razrednega pouka, ravnatelji in izvajalci plavalnih tečajev, so povezana s strokovnim kadrom, ki poučuje plavanje v vzgojno-izobraževalnem sistemu. V prispevku pojasnjujemo, kdo lahko poučuje plavanje in svetujemo šolam, kako naj si zagotovijo dovolj strokovnega kadra za poučevanje te življenjsko pomembne veščine.

Kdo lahko poučuje plavanje v slovenskem šolskem sistemu?

- 1) V slovenskem šolskem sistemu (tako v vrtcu, osnovni in srednji šoli) lahko poučuje plavanje učitelj športa/športne vzgoje, ki je končal izobraževanje na področju športne vzgoje in mu pridobljeni naslov (profesor športne vzgoje ali magister profesor športne vzgoje) omogoča poučevanje predmeta šport oziroma športna vzgoja skladno s šolsko zakonodajo¹⁻⁴.
- 2) V vrtcu lahko plavanje poučuje tudi vzgojitelj predšolskih otrok⁵, saj je prilagajanje na vodo in učenje osnov tehnik plavanja vsebina Kurikuluma za vrtce⁶. Pridobljeni naslov naj bi dokazoval, da je vzgojitelj predšolskih otrok v procesu izobraževanja dosegel stopnjo, ko je sposoben samostojno izvajati vsebine uradnega programa, tj. Kurikuluma za vrtce⁶.

- 3) V osnovni šoli do vključno 5. razreda lahko plavanje poučuje učitelj razrednega pouka, saj je prilagajanje na vodo in učenje osnov tehnik plavanja vsebina učnega načrta za predmet šport⁷. Zaključeno univerzitetno oziroma magistrsko izobraževanje naj bi dokazovalo, da je razredni učitelj skozi proces izobraževanja dosegel stopnjo, ko je sposoben izvajati vsebine učnega načrta predmeta šport od 1. do 5. razreda².
- 4) V osnovni šoli lahko poučuje kot drugi učitelj v 1. razredu tudi vzgojitelj predšolskih otrok^{1,2}, kar pomeni, da lahko izvaja tudi program plavanja prvošolcev, če ga šola uvrsti v svoj letni delovni načrt, učitelj, ki poučuje predmet šport, pa v svojo letno pripravo na pouk.
- 5) Ker so normativi za velikost vadbene skupine zaradi zahtevnosti poučevanja plavanja nižji (največ 8 učencev neplavalcev in 10 učencev plavalcev v vadbeni skupini)⁸, šola potrebuje za izvedbo programa tudi druge, običajno zunanje sodelavce. Ti morajo imeti a) izobrazbo športne smeri (program športna vzgoja oziroma drug program na področju športa (športno treniranje, kineziologija, aplikativna kineziologija), ki zagotavlja, da so udeleženci izobraževanja med študijem pridobili kompetentnost za poučevanje plavanja z opravljenim predmetom s področja plavanja ali si pridobili usposobljenost in naziv strokovni delavec 1- športno treniranje - plavanje) ali b) skladno z zakonodajo na področju športa usposobljenost na področju plavanja (strokovni delavec 1 ali strokovni delavec 2), ki si jo pridobijo pod okriljem [Plavalne zveze Slovenije](#) in s katero dokazujejo kompetentnost za poučevanje plavanja.

Ali ustrezna stopnja in smer izobrazbe res vedno zagotavljata kompetentnost vzgojiteljev predšolskih otrok in razrednih učiteljev za izpeljavo plavalnega programa?

Obstaja razlika med formalno pridobljeno izobrazbo, ki jo določa za delo v vzgojno-izobraževalnem sistemu šolska zakonodaja, in kompetentnostjo. Strokovni delavci so se namreč šolali v različnih obdobjih, izobraževalni programi pa so se spreminjali. Tako imajo vsi vzgojitelji predšolskih otrok ali učitelji razrednega pouka sicer končano ustrezno izobraževanje, kar naj bi zagotavljalo, da znajo, vsaj na formalni ravni, poučevati vse vsebine uradnih programov (Kurikuluma za vrtce⁶ in učnega načrta za predmet šport⁷ v osnovni šoli). Vendar vsi niso imeli v svojih izobraževalnih programih vsebin poučevanja plavanja ali pa so med svojim izobraževalnim procesom to veščino poučevanja usvojili v premajhni meri, da bi lahko bili kompetentni za njeno varno izvedbo. Njihovo kompetentnost se lahko preverja tudi v primeru, če bi prišlo do kakšnega neljubega dogodka med poučevanjem plavanja in posledično do sodnega postopka.

Kako lahko šola zagotovi dovolj lastnega strokovnega kadra za poučevanje plavanja?

Tako ravnatelj kot pristojno ministrstvo in univerze bi morale zagotoviti, da si vzgojitelji predšolskih otrok, razredni učitelji in učitelji drugih predmetov pridobijo dodatne kompetence na tem področju, saj tako vrtci oziroma osnovne šole ne bodo imele težav s plavalnim opismenjevanjem.

Navajamo tri možnosti, ki jih je za vzgojitelje predšolskih otrok, razredne učitelje kot tudi za učitelje drugih predmetov ponudila [Plavalna zveza Slovenije](#):

1. Vzgojitelji predšolskih otrok in razredni učitelji se lahko vključijo v krajši tečaj spopolnjevanja, kjer bodo dobili dodatna znanja in kompetence za poučevanje plavanja, ne pa tudi strokovnega naziva *strokovni delavec 1 – športno treniranje – plavanje (učitelj plavanja)*, ki je prva stopnja usposobljenosti za delo na področju

športa skladno s športno zakonodajo^{9,10}. S temi tečajji bo Plavalna zveza Slovenije začela v letu 2023. Udeleženci spopolnjevanja bodo dobili tudi točke za napredovanje v naziv.

2. Ker so si v preteklosti številni vzgojitelji predšolskih otrok, razredni učitelji in učitelji drugih predmetov že pridobili naziv vaditelj plavanja (po starem Zakonu o športu iz leta 2000), ki pa po novi športni zakonodaji^{9,10} ne ustreza zahtevam prve stopnje usposobljenosti, Plavalna zveza Slovenije še vedno omogoča s programi dousposabljanja prehod iz nekdanjega naziva vaditelj plavanja v naziv učitelj plavanja (strokovni delavec 1 – športno treniranje – plavanje).
3. Seveda pa se lahko vsi strokovni kadri vključijo v programe usposabljanja Plavalne zveze Slovenije za naziv strokovni delavec 1 – športno treniranje – plavanje.

Če vzgojitelji predšolskih otrok, razredni učitelji in učitelji drugih predmetov pridobijo naziv strokovni delavec 1 na področju plavanja, imajo tudi formalno dokazilo o svoji kompetentnosti in usposobljenosti za izvajanje programov poučevanja plavanja tudi zunaj vzgojno-izobraževalnega sistema (v plavalnih društvih, v okviru različnih humanitarnih organizacij, ki ponujajo letovanja na morju, pri zasebnikih, ki ponujajo programe poučevanja plavanja). V tem primeru morajo biti tudi vpisani v razvid strokovnih delavcev na področju športa⁹ pri pristojnem ministrstvu (zaradi zamudnosti postopkov trenutno zadostuje že prošnja za vpis v razvid). Vsa dodatna pojasnila glede usposabljanja, termine seminarjev in odgovore na najpogostejša vprašanja lahko najdete na spletnih straneh [Plavalne zveze Slovenije](#).

Strokovnjaki Fakultete za šport že vrsto let predlagajo, da naj bi univerze omogočale pridobitev ustreznih kompetenc za poučevanje plavanja vsem študentom pedagoških študijskih programov v okviru izbirnih predmetov ali pa kot obštudijsko dejavnost, pristojno ministrstvo pa naj bi razpisalo dodatne brezplačne seminarje spopolnjevanja za vzgojitelje predšolskih otrok in razredne učitelje¹¹.

Svetujemo tudi, da ravnatelji napotijo učitelje na zgoraj omenjena strokovna usposabljanja ali tečaje spopolnjevanja na področju plavanja. Tako si bodo zagotovili dovoljšnje število kompetentnih strokovnjakov za poučevanje plavanja v obveznem 20-urnem tečaju plavanja, ki ga mora šola organizirati v 2. ali 3. razredu⁷, in v plavalni šoli v naravi.

Kot dodatna pomoč pri razumevanju, kaj lahko dela izobražen kader (tako učitelj športne vzgoje kot učitelj razrednega pouka) pa si lahko preberete tudi [prispevek na SLOfit nasvetu](#).

Ali lahko pri poučevanju plavanja v šolskem sistemu sodelujejo študenti študijskih programov na področju športa in predšolske športne vzgoje oziroma razrednega pouka?

Študenti prvostopenjskih študijskih programov športne smeri, ki jih je pristojno ministrstvo določilo kot ustrezne za pridobitev kompetenc za delo na področju športa¹², lahko samostojno izvajajo poučevanje plavanja v šolah, a le, če imajo ustrezno usposobljenost (pridobljen naziv strokovni delavec 1 – športno treniranje – plavanje). Enako velja za študente pedagoških študijskih programov, ki lahko med svojim študijem pridobijo v okviru predmetov s področja plavanja tudi usposobljenost skladno s sporazumom med pedagoškimi fakultetami in Plavalno zvezo Slovenije. V tem primeru šola s študenti sklene podjemno pogodbo ali pa študenti delajo prek študentske napotnice. Lahko pa pomagajo pri poučevanju plavanja v okviru svojega praktičnega pedagoškega usposabljanja (v tem primeru mora šola imeti podpisan sporazum s fakultetami), a delajo pod nadzorom svojega mentorja, nikakor pa ne samostojno.

Študenti drugostopenjskega študijskega programa Športna vzgoja imajo že pridobljeno izobrazbo prve stopnje, ki jim omogoča delo na področju športa skladno z Zakonom o športu⁹ in sklepom pristojnega ministrstva¹². Skladno s svojimi kompetencami, pridobljenimi s končanim prvostopenjskim študijskim programom, lahko samostojno poučujejo plavanje prek podjetne pogodbe ali študentske napotnice. Seveda pa lahko poučujejo plavanje tudi v okviru svojega praktičnega pedagoškega usposabljanja (šola mora imeti podpisan sporazum o izpeljavi praktičnega pedagoškega usposabljanja s fakulteto). Študenti drugostopenjskih študijskih programov Kineziologija in Aplikativna kineziologija pa lahko poučujejo plavanje, če so na prvi stopnji opravili predmete s področja plavanja in tistih splošnih vsebin, ki jih vključujejo programi usposabljanja.

Pri organizaciji poučevanja plavanja v šoli lahko sodeluje tudi odgovorna služba za šport v lokalni skupnosti

Pogosto večje lokalne skupnosti organizirajo 10-urne plavalne tečaje v okviru programa Zlati sonček oziroma 20-urne plavalne tečaje, ki jih mora šola organizirati v okviru rednega pouka v 2. ali 3. razredu osnovne šole⁷, prav tako pa zagotavljajo tudi plavalne tečaje za neplavalce v zadnjem vzgojno-izobraževalnem obdobju in v srednji šoli. V tem primeru lokalne skupnosti zagotovijo izvajalca plavalnih tečajev, ki je odgovoren, da imajo njegovi strokovni delavci ustrezno izobrazbo oziroma usposobljenost in so vpisani v razvid strokovnih delavcev na področju športa. Šola lahko sodeluje pri poučevanju s svojimi učitelji pod pogoji, ki smo jih navedli zgoraj, lahko pa so učitelji le spremljevalci otrok. Taka organizacija šolam zelo olajša izpeljavo poučevanja plavanja, saj izvajalec plavalnih tečajev poskrbi ne le za strokovni kader, pač pa tudi za bazen, še vedno pa morajo šole zagotoviti strokovni kader, ki poučuje plavanje v šoli v naravi ali na športnih dnevih, in ki izpelje preverjanje znanja plavanja.

Znanje je treba neprestano posodabljati

Znanje hitro zastari, marsikaj tudi pozabimo, v določenih spretnostih, ki jih ne uporabljamo pogosto (npr. reševanje iz vode), smo sčasoma manj vešč, zato je treba ustrezno strokovno znanje redno spopolnjevati in nadgrajevati. Priporočamo, da se tako učitelji športne vzgoje, vzgojitelji predšolskih otrok in razredni učitelji udeležujejo seminarjev stalnega strokovnega spopolnjevanja s področja poučevanja plavanja in reševanja iz vode.

Literatura:

¹ Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr., 25/17 – ZVaj in 123/21). Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

² Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole (Uradni list RS, št. 109/11, 10/12, 92/12, 49/13 in 75/15). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10943>

³ Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnih programih gimnazije (Uradni list RS, št. 75/15). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV12514>

⁴ Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 48/11 in 92/12). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10817>

⁵ Pravilnik o izobrazbi vzgojiteljev predšolskih otrok in drugih strokovnih delavcev v programih za predšolske otroke in v prilagojenih programih za predšolske otroke s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 92/12 in 98/12 – popr.). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11474>

⁶ Bahovec, D. E. idr., (1999). Kurikulum za vrtce. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/Kurikulum-za-vrtce.pdf>

⁷ Kovač, M., Markun Puhan, N., Lorenci, B., Novak, L., Planinšec, J., Hrastar, I. ... Muha, V. (2011). Učni načrt. Program osnovna šola. Športna vzgoja. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_sportna_vzgoja.pdf

⁸ Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (Uradni list RS, št. 57/07, 65/08, 99/10, 51/14, 64/15, 47/17, 54/19, 180/20 in 54/21). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7973>

⁹ Zakon o športu (Uradni list RS, št. 29/17, 21/18 – ZNOrg in 82/20). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6853>

¹⁰ Pravilnik o usposabljanju strokovnih delavcev v športu (Uradni list RS, št. 49/18). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13445>

¹¹ Kovač, M. in Jurak, G. (2012). *Izpeljava športne vzgoje. Didaktični pojavi, športni programi in učno okolje*. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za šport.

¹² »Seznam študijskih programov, ki dajejo kompetence za delo na področju športa«. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Direktorat-za-sport/Seznam-javnoeljavnih-studijskih-programov-ki-dajejo-kompetence-za-strokovno-izobrazenega-delavca-v-sportu.pdf>